

Bolagsboken

”Lagbestämmelser med praxis och tips”

Vilka krav ställer aktiebolagslagen på aktieägare, styrelseledamöter och revisorer? På följande sidor sammanfattas lagbestämmelser, praxis och tips.

Innehåll

- Syfte med aktiebolagslagen (ABL)
- Kom ihåg
- God stämposed
- God styrelsesed
- Verkställande direktör (VD)
- Styrelsesammanträden
- Styrelseledamöts och VD:s ansvar
- God revisions sed

© Svenska Standardbolag AB, 1993

Grafisk form, Industriestetipstryck

Syfte med aktiebolagslagen (ABL)

ABL innehåller bestämmelser som gäller speciellt för aktiebolag.

Lagen avser dels att skydda bolaget, aktieägarna och andra intressenter såsom kunder, leverantörer, långivare m fl (tvingande regler) dels att ge möjlighet för ägarna att bestämma vilka regler som ska gälla för bolagets förvaltning (dispositiva regler).

Dispositiva regler, som givetvis inte kan ersätta tvingande regler i ABL eller annan lag, tas in i den bolagsordning som fastställs för bolaget.

Straff kan utmätas för brott mot vissa av de tvingande reglerna, t ex brott mot låneförbud eller att inte ha aktuell aktiebok tillgänglig för den som vill ta del av den.

Det finns sålunda all anledning för såväl aktieägare, styrelseledamöter och verkställande direktör (VD) som bolagets revisor (när sådan krävs) att vara väl informerad om vad ABL och bolagsordningen förväntar sig av dem.

Svenska Standardbolag AB

Vilka förvaltar ett aktiebolag

Förvaltningen av ett aktiebolag är enligt lagen uppdelad på flera förvaltningsorgan. Varje organ har fått sina uppgifter i ABL och därmed också sina ansvarsområden. Organen är:

ABL kap 7

Bolagsstämma som är ägarens forum för bl a val av styrelse och revisorer

ABL 8:8 och 35

Styrelse som utses av stämman (ägarna) och företräder bolaget och tecknar dess firma

ABL 8:27, (28) 29 och 36

Verkställande direktör (VD) som, i förekommande fall, utses av styrelsen och har rätt att företräda bolaget och teckna dess firma inom sitt förvaltningsområde

Vilka kontrollerar förvaltningen i ett aktiebolag

ABL 9

Revisorer som utses av stämman (ägarna) och har som uppgift att granska och uttala sig om styrelsens förvaltning av bolaget.

Kom ihåg

För aktieägare

- Delta i årsstämma, som ska hållas inom sex månader efter verksamhetsårets slut.
- Fastställa bolagsordning – ett rättesnöre för stämman och inriktningen på bolagsverksamheten. Håll den aktuell!
- Vara informerad om innebörden av god revisionsred och revisors ”tystnadsplikt”.
- Välja revisor som också kan vara en god rådgivare åt styrelse och VD utan att för den skull delta i bokföring, förhandlingar e d.

För styrelsen

- Vara aktiv och se till att vara välinformerad om bolagets förutsättningar och risker.
- Vara samtalspartner med VD (speciellt ordförande).
- Ge VD instruktioner (arbetsordning).
- Vara medveten om ansvaret som styrelseledamot.
- Tillsyn och kontroll över förvaltningen; straffpåföljder! Tillsynen kan inte delegeras.

Svenska Standardbolag AB

- Bestämma formen för och regelbundenheten av information från ledningen till styrelseledamöterna.
- Hålla styrelsesammanträden när så behövs. Minst tre gånger om året! Kalla i tid och bifoga ordentliga beslutsunderlag.
- Protokollföra besluten; viktigt för frågan om styrelseansvar.
- Kontrollera att fastställd årsredovisning insändes till Bolagsverket i tid.

För verkställande direktören

- Se till att ha aktuella instruktioner (arbetsordning) från styrelsen.
- Ge ledningsgrupp (direktion e d) ramar och handlingsprogram.
- Förbereda styrelsesammanträden i tid med underlag för beslut.
- Undvika att föra protokoll vid styrelsesammanträden; vara fri för föredragningar och kommentarer till bolagets förvaltning.

God stämmed – på Bolagstämman

Vad säger lagen?

ABL kap 7

Huvudregeln är att det bestämmande inflytandet över ett bolag ligger hos aktieägarna. Detta gäller även om bestämmelser om styrelserepresentation för de anställda i mindre omfattning kan påverka och/eller begränsa aktieägarnas bestämmanderätt.

ABL 7:1 och 2

Aktieägarna utövar sitt inflytande vid bolagsstämman som är bolagets högsta beslutande organ. De kan som ägare inte påverka bolagets förvaltning vid sidan om vad de kan besluta på stämman. Förvaltningen sköts av styrelsen och VD.

ABL 7:2, 3 och 5

Rösträtt vid bolagsstämma har de aktieägare som finns införda i aktieboken före stämman. En aktieägare får rösta för det fulla antalet aktier som han äger eller företräder, om inte annat föreskrivs i bolagsordningen.

ABL 7:10

Årsstämma ska hållas en gång årligen senast sex månader efter verksamhetsårets slut. För åtgärder som under verksamhetsåret kräver beslut av ägarna, t ex ändring av aktiekapitalets storlek, kan styrelsen kalla till extra bolagsstämma.

ABL 7:11

På årsstämman ska ägarna, mot bakgrund av framlagd årsredovisning, ta ställning till bl a hur styrelse och VD skött förvaltningen av bolaget under det gångna verksamhetsåret. På årsstämman ska det även fattas beslut om att:

Svenska Standardbolag AB

- ”Bevilja styrelsen och VD ansvarsfrihet för det gångna årets förvaltning” som ett tecken på att uppdraget fullgjorts inom ramen för aktiebolagslagen, bolagsordningen och de direktiv som kan ha lämnats av stämman respektive styrelsen
- Utse ledamöter i bolagets styrelse. Styrelseledamot eller suppleant ska vara myndig och inte i konkurs.

Praxis och tips

Förväntningar på den valda styrelsen sammanfattas lämpligen i någon form av riktlinjer för styrelsearbetet (arbetsordning).

Aktieägarnas inflytande på bolagets förvaltning är begränsat till de beslut som fattas på bolagsstämman. Om skäl finns kan man genom stämmobeslut ge direktiv till styrelsen och/eller begränsa styrelsens handlingsfrihet.

Mellan bolagsstämmorna har aktieägarna inte rätt till någon annan information från bolaget än årsredovisning och eventuell delårsrapport. Bolagsstämman kan dock besluta om att annan och tätare information ska lämnas.

En styrelseledamot som utsetts av bolagsstämman får inte lämna ut information om bolaget till aktieägare eller någon annan utan att styrelsen beslutat om det.

Bolagsordningen talar om hur lång tid före bolagsstämma som kallelse till stämman ska utgå och på vilket sätt. Korrekt kallelse är en förutsättning för en formellt riktig stämma.

God styrelsesed

Vad säger lagen?

ABL kap 8

Styrelsen företräder bolaget och tecknar dess firma,

ABL 8:4

vilket konkret innebär att styrelsen ansvarar för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter.

ABL 8:37

Styrelsen kan även utse särskilda firmatecknare. Styrelsen ska i första hand handla i bolagets intresse men har även att ta hänsyn till andras intressen, t ex fordringsägare och enskilda aktieägare i den omfattning som anges i ABL och bolagsordningen. Vid konflikt mellan bolagets och andras intressen ska

Svenska Standardbolag AB

styrelseledamot tillvarata bolagets intressen. Styrelsen eller registrerade firmatecknare och VD företräder bolaget utåt – mot ”tredje man” – och kan således teckna för bolaget bindande avtal. Den som har firmateckningsrätt och träffar avtal i strid mot av bolagsstämman lämnade anvisningar eller styrelsebeslut överskrider sin befogenhet och kan bli skadeståndsskyldig mot bolaget. Avtalet är dock bindande för bolaget.

ABL 8:4 och 27

Styrelsen ska tillse att organisationen beträffande bokföring, medelsförvaltning och redovisning innefattar

- inte bara en tillfredsställande kontroll utan även,
- ger det underlag som är nödvändigt för att styrelseledamöter, VD och revisor ska kunna fullgöra sin tillsynsplikt, vilket förutsätter
- att varje enskild ledamot, VD och revisor kan löpande följa bolagets verksamhet och utveckling med stöd av erhållna handlingar.

Styrelsen kan besluta utse en VD och ska då dra upp riktlinjer och beslutsramar för VD:s agerande. Styrelsen kan inte överlåta sitt ansvar för bolagets förvaltning även om arbetsuppgifter tilldelats (delegerats till) enskild ledamot eller arbetsgrupp inom styrelsen.

ABL 8:17

Inom styrelsen ska en ledamot vara ordförande. Styrelsen väljer inom sig ordförande, om inte annat anges i bolagsordningen eller beslutas av stämman.

Praxis och tips

Styrelsens ordförande

Styrelsearbetets effektivitet är i hög grad beroende av insatsen från styrelsens ordförande. Denne bör påtaga sig en betydligt viktigare roll än att bara leda styrelsesammanträden.

En ordförande bör alltid vara välinformerad om bolagets förutsättningar och risker och vara samtalspartner till VD.

Ordföranden ska givetvis tillse att de formella kraven i ABL på styrelsearbetet uppfylls.

Styrelsen

Rollerna som styrelseledamot och styrelseordförande blir särskilt betydelsefulla i bolag, där ägaren är entreprenör och samtidigt VD.

Svenska Standardbolag AB

Styrelsen ska med sin kompetens kunna komplettera VD och övrig verksamhetsledning på områden som är väsentliga för utvecklingen av bolagets affärsidé.

Erbjud ledamöter och ordförande skälig ersättning för deras arbete. Krav kan då ställas på en aktiv och engagerad insats från deras sida.

Styrelsen ska inom en månad efter årsstämman sända in fastställd årsredovisning till Bolagsverket i Sundsvall. Försummelse innebär förseningsavgift och kan medföra att bolaget begärs i likvidation av Bolagsverket och leda till personligt ekonomiskt ansvar för styrelseledamoten.

Verkställande direktör (VD)

Vad säger lagen?

ABL 8:27 och 36

Om bolaget har en VD, har denne rätt att i löpande förvaltningsärenden företräda bolaget och teckna dess firma. VD ansvarar sålunda för den löpande förvaltningen av bolaget enligt riktlinjer och anvisningar som styrelsen meddelar. VD kan inte – utan styrelsens uppdrag – träffa avtal som är bindande för bolaget när det gäller t ex köp och försäljning av väsentliga anläggningstillgångar, upptagande av (större) långfristiga krediter och liknande. VD rapporterar till styrelsen.

Om VD utser ledningsgrupp (direktion), till vilken förvaltningsuppgifter delegeras, befrias VD därmed inte från det fulla ansvaret för bolagets verksamhet inför styrelsen. I brådskande fall kan VD fatta beslut som ligger vid sidan om vad som är nödvändigt för den löpande förvaltningen. I sådana fall ska VD snarast underrätta styrelsen.

Praxis och tips

VD utses av styrelsen och rapporterar till denna. Det är sålunda styrelsen som ger VD de riktlinjer (instruktioner, arbetsordning) som man vill ska gälla för (avgränsa) hans/hennes förvaltningsuppgift. VD bör kräva att sådana riktlinjer beslutas och protokollförs av styrelsen.

Detta kan vara av betydelse då det gäller att utkräva ansvar för åtgärder eller underlåtna sådana från VD:s sida. Ramar för VD kan gälla t ex beloppsgränser för större anskaffningar och upplåning i bank. VD ska alltid i styrelsen förankra beslut som går utöver ramar.

VD är naturligt föredragande styrelsen i beslutsärenden som berör bolagets förvaltning.

Svenska Standardbolag AB

För att ge VD frihet att agera vid styrelsesammanträde utses lämpligen annan styrelseledamot eller medarbetare i bolaget att föra protokoll.

Styrelsesammanträden

Vad säger lagen?

Styrelsen samlas till sammanträden när så behövs, om inte annat anges i bolagsordningen.

ABL 8:18, 8:21 och 8:24

Det vilar på styrelsens ordförande att:

- Tillse att sammanträden hålls; sammanträde kan också begäras av annan styrelseledamot och av VD.
- I tid kalla samtliga ledamöter (och i förekommande fall suppleanter).
- Tillse att ledamöter i tid får ett tillfredsställande beslutsunderlag inför sammanträdena.
- Leda sammanträdena såsom ordförande.
- Underteckna eller justera styrelseprotokoll.

Brott mot dessa regler är belagda med straff/skadestånd.

ABL 8:24-26

Styrelseprotokollen ska vara utformade så att:

- De ger en överblick över förvaltningen.
- Det klart framgår om ledamot fått antecknat avvikande mening till beslut i protokollet; väsentligt för bedömning av den enskilde ledamotens ansvar.
- De visar kontinuitet över tiden (numreras i nummerföljd).

Praxis och tips

För att en styrelse ska kunna fullgöra sina skyldigheter bör styrelsen sammankallas till minst tre ordinarie sammanträden varje år för att

- Följa upp pågående verksamhet, planera och förbereda årets bokslut samt fastställa budgetar avseende resultat, likviditet och investeringar för nästa verksamhetsår; bör hållas 1-3 månader före verksamhetsårets början.

Svenska Standardbolag AB

- Behandla bokslut och årsredovisning för senast avslutat verksamhetsår; bör hållas 1-3 månader efter verksamhetsårets slut.
- Skriva under bolagets årsredovisning, följa upp verksamhetens resultat och likviditet gentemot budget och gärna behandla verksamhetsplaner i ett längre perspektiv (treårsplan); ska hållas innan fem månader av verksamhetsåret förflutit.

Bestäm gärna datum för minst två à tre sammanträden. Det ökar säkerheten för att ledamöterna kan delta. Anständigheten kräver att ledamöterna får beslutsunderlag inför ett sammanträde minst en vecka före mötet. En gång varje år bör styrelsen följa upp och aktualisera riktlinjerna för VD. Styrelseprotokollen bör vara justerade och distribuerade inom en vecka från sammanträdet.

Styrelseledamots och VD:s ansvar

Vad säger lagen?

ABL 8:22

Beslut i styrelsen tas av ledamöter gemensamt. Ledamöternas ansvar gentemot bolaget, aktieägare eller annan intressent (tredje man) är dock individuellt. Samma ansvarsförhållande gäller för VD.

ABL 8:3

För styrelsesuppleant gäller samma regler som för ordinarie styrelseledamot, dock att han/hon har ekonomiskt ansvar endast för de beslut som tillkommit när han tjänstgjort i styrelsen.

Mot bolaget

Befogenheter som ges ledamot och VD i ABL, bolagsordning eller genom instruktioner, innebär samtidigt en skyldighet att förvalta bolagets angelägenheter. Styrelseledamot och VD ska alltid vara lojal mot bolaget, dvs aktivt ta tillvarata bolagets intressen.

Att vara lojal innebär bl a att inte lämna ut upplysningar som kan skada bolaget ("tystnadsplikt").

ABL 8:23 och 34

Att inte handlägga frågor som rör avtal mellan honom/henne och bolaget.

ABL 8:41

Att inte vidta åtgärder som kan innebära otillbörlig fördel för aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

Svenska Standardbolag AB

Att inte för egen del utnyttja en affärsmöjlighet som ligger inom bolagets verksamhetsområde.

I vissa fall inte bedriva konkurrerande verksamhet med bolaget.

Styrelseledamot och VD, som i sitt uppdrag uppsåtligen eller av vårdslöshet skadar bolaget, är ersättningskyldig mot bolaget. I grövre fall kan det också bli fråga om straffansvar för exempelvis trolöshet mot huvudman. En ställföreträdare för bolaget får inte heller följa en anvisning av bolagsstämman eller något annat bolagsorgan, om anvisningen inte gäller därför att den strider mot denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen.

Mot tredje man

Ansvaret mot tredje man är inte lika omfattande som det mot bolaget men beskrivs i ABL:

ABL kap 9

Regler för redovisning och revision.

ABL kap 17-19

Regler för utdelning och annan användning av bolagets kapital.

ABL 25:3 och 14 samt 17:3

Regler till skydd för det bundna kapitalet, dvs aktiekapital och reservfond (skyldighet att upprätta s k kontrollbalansräkning).

I brottsbalken 11 kap:

- Straff och skadestånd för den som fortsätter rörelse trots att han/hon borde ha insett att bolaget ej kan göra rätt för sig eller att bolagets ställning väsentligt försämras.
- Straff och skadestånd för den som gynnar viss fordringsägare genom att betala denne trots insikt om att detta försämrar andras möjlighet att få betalt (underlåtenhet att inställa betalningarna).

I uppbördsförordningen:

- Straff och skadestånd för den som inte gör rätt avdrag för källskatt eller inte betalar moms eller uppbörd i rätt tid.

I skattestrafflagen:

- Straff och skadestånd för den som lämnat felaktiga uppgifter etc.

Skulle bolaget ej kunna fullgöra sina förpliktelser i ovanstående fall kan personligt betalningsansvar drabba VD eller ledamot.

Svenska Standardbolag AB

Praxis och tips

Kraven för styrelseansvar varierar och får konkret innehåll varje gång i en skadeståndsprocess.

Styrelsens tillsyn är sålunda viktig och förutsätter att ledamöterna aktivt följer upp att bolaget har en god organisation, redovisning och rapportering. Tillsynen kan inte delegeras till enskild ledamot.

Styrelseledamot kan gardera sig bl a genom att

- hålla sig informerad om bolagets verksamhet, vilket förutsätter ett lämpligt rapportsystem,
- alltid främja bolagets intressen som om bolaget vore uppdragsgivare,
- via styrelsen i sin helhet ha god kontakt med bolagets revisor,
- så ofta som möjligt delta i styrelsens sammanträden,
- se till att bolaget lever upp till bestämmelser i ABL och bolagsordning,
- för säkerhets skull kanske också teckna en ansvarsförsäkring.

God revisionsred

Vad säger lagen?

ABL kap 9

Ett aktiebolag ska ha minst en revisor, om inte annat följer av denna paragraf. I bolagsordningen för ett privat aktiebolag får det anges att bolaget inte ska ha någon revisor. Detta gäller inte om bolaget uppfyller mer än ett av följande villkor:

1. Medelantalet anställda i bolaget har under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 3.
2. Bolagets redovisade balansomslutning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 1,5 miljoner kronor.
3. Bolagets redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 3 miljoner kronor.

Detta gäller även för moderbolag i en koncern, om koncernen uppfyller mer än ett av de villkor som anges där. Vid tillämpningen ska fordringar och skulder mellan koncernföretag, liksom internvinster, elimineras. Detsamma gäller för intäkter och kostnader som hänför sig till transaktioner mellan koncernföretag, liksom förändring av internvinst.

Svenska Standardbolag AB

Om ett privat aktiebolag vid utgången av ett räkenskapsår har en revisor registrerad i aktiebolagsregistret, ska bolaget alltid ha en revisor som lämnar en revisionsberättelse för det räkenskapsåret. Även om bolaget i bolagsordningen har angett att bolaget inte ska ha någon revisor, får bolagsstämman besluta att utse en revisor.

Praxis och tips när bolaget har valt revisor

God revisionssed har uttolkats av revisorsorganisationerna. Normer och riktlinjer har utformats och fastställts av Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) för tillämpning bland dess medlemmar.

Ett effektivt samspel mellan styrelsen, VD och revisor underlättar och effektiviserar deras kontrollfunktioner. Revisorn rapporterar i princip till bolagsstämman. Revisorns tystnadsplikt torde dock inte hindra honom/henne från att kommunicera med en samlad styrelse eller dess ordförande.

Revisorn får av naturliga skäl inte aktivt delta i förvaltningen av bolaget, t ex sköta dess bokföring. Hans/hennes roll som rådgivare i ekonomiska och finansiella frågor (bokföring, skatter, krediter, arvsfrågor etc) bör istället kunna utnyttjas. Valet av revisor bör göras med denna utgångspunkt, inte minst i bolag där ledningspersoner också är stora aktieägare.